

Respondeo. Quod primum atinet, mox in sequenti articulo declaranda est natura vitalis principii. Nec vero necesse est illud esse spiritum vel substantiam intelligentem; neque id probat allata ratio. Et in primis si quid ratio ista probaret contra existentiam specialis principii vitæ, idem probaret contra organismum vel vires físicas et chemicas inorganicæ materiæ communes, vel aliud quidvis, in quo placeat adversariis nostris reponere causam vitalium phænomenorum: nempe illud deberet esse spiritus aliquis. Sed reapse nihil probat ratio: duplex namque distinguendum est principium ordinis et artificii, alterum directivum et regulativum, alterum effectivum vel executivum. Et primum quidem intelligentia præditum esse debet, quia ad ipsum spectat ordinem et ideam artificii excogitare; alterum vero intelligentia non eget, quia tantum debet ordinem et ideam artificii executioni mandare sub impulsu et directione alterius: quo pacto rudes homines sæpe, immo et animalia ipsæque machinæ, sunt principium ordinis et artificii. Et duplex hujusmodi principium in vitalibus phænomenis distinguere licet: principium directivum est in mente divina ideam omnium operum naturæ, quantumvis mirabilium, excogitante; principium autem executivum inest intrinsece in ipsis viventibus, pertinens ad eorum essentiam, ut statim videntur est, eamque habens ex sua essentia legem, ut totam illam ordinatissimam et mirabilem seriem operationum et phænomenorum efficiant.

Alias difficultates fuse solutas atque explicatas dabit cl. P. Dressel (1).

ARTICULUS II.

Qualenam et quotuplex sit primum vitæ principium.

Principium
quod et quo

19. Ante omnia revocanda est divisio principii in principium quod et quo (2). Principium quod est subjectum quod denominatur operans, vel cui attribuuntur operationes:

(1) *Der belebte und der unbelebte Stoff.* Zweiter Theil.

(2) Cfr. *Ontolog.* num. 307, pag. 1146.

et non est hic nobis sermo de ejusmodi principio, nam plenum est corpus ipsum vivens esse subjectum efficiens suarum omnium operationum. Sed subjectum indiget ad operandum efficacitate ac virtute apta, eaque solet vocari principium quo, quia est id, quo illud determinatur, et fœcundatur ad operandum. In omni natura operante necesse est agnoscere aliquod principium quo, illudque ostendimus in præcedenti articulo debere esse realitatem quamdam ab omnibus viribus mechanicis, physicis et chemicis et a quavis activitate, quæ sit materiæ inorganicæ communis, itemque ab ipso materiali organismo, distinctam: et hoc pacto vindicavimus existentiam specialis *alicujus* principii vitalis. Nunc ergo declaranda venit ratio et indoles hujusmodi principii. Verum principium etiam quo duplex distingui solet, primum vel remotum, vel mediatum, vel radicale, et proximum vel immediatum: illud est aliquid spectans ad ipsam rei naturam, proximum vero est potentia accidentalis fluens a natura rei, tamquam instrumentum, quo mediante operationes eliciuntur, Et in hoc articulo enucleandum est principium vitæ primum vel radicale, unde viventi adest efficacitas suarum peculiarium operationum; postea mox vero agendum erit de potentis vitalibus accidentalibus. Cæterum necesse non est animadvertere, hic agi de principio quo activo, non de principio quo passivo seu de illo, ratione cujus subjectum habile redditur ad recipiendam in se actionem vel formam aliquam; tota enim difficultas ac disceptatio in hac materia est de fonte activitatis, unde vivens miras illas suas operationes, quarum ne vestigium quidem in toto regno minerali cernitur, elicere valeat.

Principium
primum vel
radicale et
proximum.

§ I.—QUALE SIT PRIMUM VITÆ PRINCIPIUM SEU ANIMA.

20. Principium primum et radicale vitæ in corporibus, nomen obtinuit *animæ* apud priscos Philosophos. *Anima*, inquit Angelicus, *dicitur esse primum principium vitæ in his, quæ apud nos vivunt: animata enim viventia dicimus, res vero inanimatas vitæ carentes* (1). Unde vides non æque late

Primum vitæ
principium in
corporibus voca-
tur anima.

(1) S. Thom. 1 p. quæst. 75 art. 1, initio. Cfr. opusc. *de Potentis animæ*, cap. 1 initio.

patere animam ac principium vitæ, nec animatum ac vivens; quamquam enim omnis anima sit principium vitæ, et omne animatum sit etiam vivens, non tamen vicissim. Quare Deus et angelus vivunt quidem, sed non sunt animata, nec habent animam; quia nempe corpore carent, anima vero est principium vitæ dumtaxat in corpore (1). Jam ergo quaeritur, qualenam sit ejusmodi principium vitæ, quod communi veterum consensu vocatur anima. Estne in primis substantia, an accidens? Accidens esse decreverunt ex antiquis Philosophis Galenus, Empedocles et Dinarchus aliique (2) quorum primus (3) scripsit animam esse complexionem vel primarum qualitatum temperiem, alter harmoniam contrariorum (4), tertius harmoniam quatuor elementorum (5). Et in eandem sententiam trahi possunt quodammodo illi, qui negant speciale vitæ principium, quatenus efficacitatem vitalium operationum ex viribus mechanicis vel physicis vel chemicis repetunt, nam re vera principium vitæ in quodam accidente reponunt. Contra hos omnes sit

21. PROPOSITIO 1.^a Primum principium vitæ nequit esse accidentale quippiam, sed omnino substantiale.

Anima
vel primum vitæ
principium
non est acci-
dens.

Prob. 1.º Primum principium vitæ est id, quod speciem tribuit corpori viventi, fonsque existit diversissimarum operationum, quæ minime cernuntur in substantiis non viventibus. Atqui entitas ejusmodi accidentalis esse non potest. Ergo... Re sane vera id, quo duæ substantiæ substantialiter seu specificè differunt, nequit esse accidens. Id autem, quod

(1) Cfr. Suarez, *de Anima*, lib. 1, cap. 1, num. 4.

(2) Apud Suarez, *ibid.* num. 6; et Conimbricenses *de Anima*, lib. 2, quest. 1, art. 3.

(3) In libr. *de Semine* et alibi apud S. Thom. (*Contr. Gentes* lib. 2, cap. 63; et quest. *de Anima* art. 1), Suarez et Conimbricenses (locis citatis). Quamvis ipsemet Galenus hanc sententiam abjecisse postea, vel certe dubius aut varius fuisse dicitur ab aliis, quemadmodum referunt Conimbricenses (*ibid.*) et Toletus (In libr. 2.us *de Anima*, quest. 1).

(4) Apud S. Thom., *Contr. Gent.* lib. 2, cap. 64; et quest. *de Anima*, art. 1.

(5) Apud S. Gregor. Nyssen., *de Anima*, serm. 1.

speciem tribuit viventi, est idipsum, per quod vivens a non vivente specificè ac substantialiter discriminatur.

Prob. 2.º Nullum accidens est primum principium operationum. Atqui anima est primum vitæ principium. Ergo... Major manifesta est. Siquidem nullum est accidens, quod agat virtute propria, sed agit tamquam instrumentum substantiæ: quemadmodum enim pendet in essendo ex influxu ac sustentatione subjecti, ita etiam in operando (1).

Vel paulo aliter: Primum principium vitæ nequit aliud prius se supponere ac vindicare. Atqui accidens natura sua postulat, ac supponit subjectum. Ergo.

Prob. 3.º Id quod est præstantissimum in corpore vivente, nequit esse accidens. Atqui principium primum vitæ, ut patet, præstantissimum est omnium eorum, quæ in tali composito corporeo reperiuntur. Ergo primum vitæ principium seu anima nequit esse accidens, sed necessario est entitas quædam substantialis; quandoquidem inter realitatem substantialem et accidentalem nihil datur medium, ut constat ex *Ontologia* (2).

Jam vero si anima est substantia, qualis est substantia? spiritusne, an corpus, vel materia, vel forma? Fuerunt enim in primis non pauci antiquitatis philosophi, qui animam cum corpore confunderent (3), *imaginationem transcendere non valentes, quæ solum circa corpora versatur* (4).

22. PROPOSITIO 2.^a Primum vitæ principium, seu anima, nequit esse corpus.

Prob. 1.º cum Aquinate: *Manifestum est, quod esse principium vitæ vel vivens non convenit corpori ex hoc quod est corpus: alioquin omne corpus esset vivens aut principium*

Anima non est
corpus

(1) Vide Cardin. Tolet. (loc. nup. cit.), et P. Gregorium de Valentia (in 1.º part. disp. 6, quest. 1, punct. 1). Cfr. Suar. (*de Anim.* lib. 1, cap. 1, num. 8-10).

(2) *Ontolog.*, num. 265, pag. 762.

(3) Eos videre potes apud P. Gregor. de Valentia, loc. cit.

(4) S. Thom. lib. 2.^a *Contr. Gent.* cap. 65, prope finem. Cfr. 1 p. quest. 75, art. 1. Utrum porro et Plato erraverit in hoc, vide S. Thomam, 1.º *de Anim.* lect. 8.^a initio, et Conimbricenses lib. 2.^a *de Anim.* cap. 1, quest. 1, art. 4.

vite. Convenit igitur alicui corpori, quod sit vivens vel etiam principium vite per hoc quod est tale corpus. Quod autem est actu tale, habet hoc ab aliquo principio, quod dicitur actus ejus. (Id patet evidenter ex eo quod corpus vivens potest amittere vitam, atque adeo principium vite, ut fit in morte). Anima igitur, quæ est principium vite, non est corpus, sed corporis actus; sicut calor, qui est principium calefactionis, non est corpus, sed quidam corporis actus (1).

Prob. 2.º Impossibile est duo corpora esse simul. Anima autem non est seorsum a corpore, dum vivit. Non est igitur anima corpus (2).

Prob. 3.º Primum vite principium est in corpore velut actus ejus, vivificat enim illud, et actuat per totum, transformando illud, quemadmodum patet in morte, in qua principium vite recedit. Atqui nullum corpus inest in altero corpore, sicut actus ejus, quippe quod est substantia completa et in se subsistens, quæ proinde non est ulterius destinata ad se alteri communicandum. Ergo.

Prob. 4.º Si anima esset corpus, haberet admixtam sibi materiam. Atqui nequit illam habere. Nam cum proprium sit animæ actuare corpus, vel actuat illud secundum se totam, vel secundum partem tantummodo sui. Si secundum se totam, impossibile est, ut habeat in se materiam, hæc enim non potest esse actus alterius. Si secundum partem, illa pars anima, quæ actuat corpus, est vera anima, illa vero, quæ non actuat, non est anima. Ergo anima nequit esse corpus (3).

Prob. 5.º Quod primum vite principium seu anima sit corpus, bifariam intelligi potest; primo ita ut ipsum corpus organicum viventis totaliter, et quatenus compositum ex materia prima et forma substantiali, sit principium vite; deinde ita ut principium vite sit corpus aliquod aliud

(1) 1 p., quaest. 75, art. 1. Lege integrum locum, et confer declarationem P. Gregorii de Valentia, loc. cit. Vide præterea S. Thom., 1 p., quaest. 3, art. 1, Tercio; et opus. de Potent. Anim., cap. 1, initium.

(2) S. Th. 2.º Contr. Gent., cap. 65.

(3) Vide S. Th., 1 p., quaest. 75, art. 5, et quaest. 76, art. 1, in fine corp. Cfr. Card. Tolet. cum Arist. in lib. 2 de Anim. cap. 1, text. 4. Ostenso animam esse substantiam.

subtilius, diversum a corpore viventi, et intra vel extra illud constitutum. Atqui neutro sensu potest intelligi principium vite esse corpus. Non primo sensu, quia corpus sic acceptum potest quidem esse principium quod, non autem principium quo, quia nempe complectitur etiam materiam primam, hæc autem utpote quæ pura potentia est, nequit ullam ex se activitatem præstare in ordine ad vitales operationes. Neque in altero sensu: nam præterquam quod nullum est vel levissimum indicium talis corporis, quod, vel circumstans vel latens intra materiam viventem, phaenomena vitalia ederet, vel moderaretur, si illud re vera existeret, eo ipso operationes viventes proprie desinerent esse immanentes ac proinde vitales, quia procederent ab hujusmodi subtiliore corpore, ac reciperentur in corpore organico. Itaque supposito subtilioris istiusmodi corporis destruit ipsam rationem vite.

23. PROPOSITIO 3.^a Primum vite principium seu anima est forma aliqua substantialis, non quidem mere assistens ac separata, sed informans corpus vivum.

Prima pars: Anima est forma quædam substantialis. Patet ex dictis: Si enim est substantia, non tamen esse potest integrum corpus, nec materia prima; reliquum est, ut debeat esse forma quædam substantialis.

Verum formæ distinguuntur in separatas et informantes, ut alibi docuimus (1). Formæ separatae sunt illæ, quæ natura sua non destinantur ad se substantialiter uniendas cum altero, cum quo compositum corporeum conflent: unde sunt completae ac in se subsistentes, et ad summum poterunt assistere alteri, illud regentes ac moventes, aut quomodo libet in illud operantes, absque ulla tamen commixtione substantiali suæ realitatis cum alterius entitate: ad eum fere modum, quo in *Cosmologia* retulimus a veteribus assignatos esse singulis astris spiritus vel angelos, a quibus in suis motibus regerentur (2). E contrario formæ informantes sunt illæ,

(1) Vide *Ontolog.*, num. 218, pag. 615; *Cosmolog.*, num. 155, pag. 580.

(2) Vide *Cosmolog.*, num. 34, pag. 83.

Anima est forma
substantialis.

quæ natura sua postulant aliud informare, ac substantialiter complere, ideoque sunt incompletæ in sua specie, utpote partes substantiales compositi alicujus. Itaque licet ex dictis probatum maneat animam esse formam substantialem, nondum tamen eo ipso innoscit, sitne forma pure assistens corpori, an vero informans. Et Physiologi illi, qui peculiari nomine *Vitalistæ* dicuntur per oppositionem ad *Animistas*, principium vitale in tali entitate reponunt, prout superius retulimus, quæ reapse videatur forma quædam separata et assistens organismo. Et hic conceptus principii vitalis facile potest etiam inhærere mentibus eorum, qui aut ignorant, aut nolunt admittere compositionem ex materia et forma vel ex actu et potentia. E contrario *Animistæ* ponunt suam animam intelligentem, quæ opera ipsa vegetationis instar sapientis architecti dirigat.

Vitalistæ et
Animistæ.

Anima
non est forma
mere assistens,
sed informans.

Probatur ergo altera pars. *Anima est forma non separata vel mere assistens, sed informans.* 1.º Si anima esset forma mere assistens ac separata, omne vitæ primum principium foret immateriale atque spirituale. Atqui hoc absurdissimum est. Ergo.

Major patet, quia tunc anima illa, utpote in se subsistens, esset independens a corpore tum in operando tum in essendo. Minor. Nam licet primum vitæ principium in homine sit spirituale, non autem in reliquis viventibus corporibus. Secus enim manifestari deberet per aliquas operationes immateriales, seu a materia non dependentes. Atqui omnes illorum operationes in materia fiunt, et a materia dependent. Ergo... Præterea si principium vitæ in plantis ac brutis foret immateriale, immortalitate quoque donaretur. Id quod nimis est absurdum.—Sed hæc mox suis locis fusiusevolventur, et manifestiora fient.

Prob. 2.º Si anima foret forma pure assistens, et non informans, corpus quod vivum dicitur, revera non viveret, nec anima foret proprie corporis anima. Atqui corpus verissime vivit, et anima est in proprio sensu ejusdem anima, id est principium primum vitæ illius. Ergo...

Probatur Major quad primam partem: *corpus nimirum in contraria sententia non viveret.* Nam. 1.º forma pure assistens profecto aliud non facit, nisi præsentiam suam

exhibere in loco, aut aliquam operationem exercere in illud, cui assistere dicitur. Atqui corpus, ut perspicuum per se est, vivere nequit solummodo ex eo, quod aliqua alia substantia sibi adsit præsens, vel in se aliquid operetur. Ut enim vivat corpus, oportet, ut *se ipsum ab intrinseco moveat*; motum autem alterius aut operationem *in se recipere* non est profecto *se ipsum movere*. Unde si anima esset forma assistens et movens corpus, nec corpus viveret, nec anima talis formaliter viveret per eum motum, quem corpori imprimeret. Non corpus, quia talem motum non ageret, sed pateretur; non anima, quia per talem motum non ageret in se et immanenter, sed in aliud ac transeunter.

2.º Idque declaratur exemplis. Possunne ego vere vivere ex eo quod Deus, qui est ipsa vita subsistens, intime mihi præsens existat, et in me operetur? Si res ita foret, omnia prorsus entia vita vere fruerentur, cum omnibus Deus assistat, et in omnibus operetur. Ingrediatur cacodæmon cadaver hominis mortui, atque huc illuc membra illius moveat. Quis corpus illud vivum dicat? Atqui habet intra se formam assistentem, a qua motus accipit. Ergo si anima est forma dumtaxat assistens, nequit dici corpus vivere. Penicillum, quod manu movetur pictoris, machina *loco-motiva*, quæ vapore impellitur, globus papyraceus, qui flatu immisso expanditur, proculdubio non vivunt. Cur? Non certe ob aliud, quia non *se movent*, sed *ab alio* moventur. Ergo idem fieret in casu nostro. Ut ergo corpus *se moveat*, debet aut ipsum esse principium vitæ ex se ipso, aut habere in se, sibi substantialiter unitum seu secum unum factum, principium vitæ, seu debet intrinsece coalescere ex vitæ principio. Corpus autem, ut nuper ostendimus, non est ex se principium vitæ, nec unitur substantialiter cum vitali principio, si anima sit forma pure assistens ac separata.

Probatur Major quoad secundam partem: *Si anima foret forma assistens et non informans, non esset proprie corporis anima.* Nam cum anima sit primum principium vitæ in corpore, ut vere sit anima corporis, debet corpori talem actum communicare, quo ipsum corpus jam *se possit* movere ad operationes vitales. Atqui nulla forma assistens id præstat in corpore, cui assistit, ut ostendimus modo. Ergo...

Probatur jam Minor primi syllogismi, et primo quoad primam partem: *Corpus vere vivit*. Nam corpus est quod vegetat, et corpus est quod sentit, non anima sola, et multo minus materia sola, ut probabitur inferius, et jam satis innotescit ex sensu communi. Atqui vegetare ac sentire sunt actiones vitales. Deinde corpus, dum in eo exercentur opera vitæ, negari nequit habere vitam substantialem seu in actu primo, quemadmodum manifeste demonstrat ipsa ejusdem species externa: eamque vitam amittit, cum in morte fit cadaver, ac tantopere transformatum cernitur.

Probatur Minor quoad alteram partem: *Anima est in proprio sensu corporis anima seu principium vitæ*. Etenim secus plus minus simili modo esset principium hoc vitæ corporis anima, quo Deus dicitur animæ nostræ anima, quia nimirum in ipsa inhabitat, eique *efficienter* communicat præstantiorem vitam spiritualem, donis suis fovendo ac ditando et ad virtutum eximiarum exercitationem alliciendo: vel etiam simili modo, quo rex dicitur anima regni, quia illud imperio suo regit, ac movet (*efficienter* utique) ad finem suum assequendum: vel simili modo, quo belli dux dici potest sui exercitus anima; vel denique nauta navis. Atqui alio longe diverso modo principium vitæ est anima corporum viventium, ut patet tum ex communi omnium sensu, tum ex hactenus dictis. Ergo dicendum est principium vitæ esse corporis vivi animam, quia illud vivificat *formaliter*, nimirum per informationem et actionem illius, non *efficienter* seu agendo in ipsum (1).

Prob. 3.º Principium vitæ tribuit corpori *esse* ipsum specificum, per quod a reliquis omnibus discriminatur. Atqui nulla forma pure assistens, utpote aliquid prorsus extrinsecum, potest alteri *esse* specificum conferre. Ergo... (2).

Prob. 4.º Omnia externa indicia et accidentia viventium corporeorum evidenter probant, corpus vivum, puta hominem, animal, plantam, non esse utcumque animam eo

(1) Cfr. S. Thom. (1 p. quæst. 51, art. 3), Vazquez (in 1.^æ part. disp. 186), Suar. (*de Anima*, lib. 1, cap. 1, num. 13, 14), et alii interpretes in predictum locum S. Thomæ.

(2) Cfr. Aristot. et S. Th., 2.º *de Anima*, lect. 7, paragr. d; et 1 p. quæst. 76, art. 8.

pacto in corpore habitantem, ut posset angelus intra corpus morari, neque esse corpus inclusam gerens vel custodiens apud se animam, eo ferme modo, quo domus servat hospitem, aut arca pecuniam; sed esse substantiam quamdam unam, atque omnino ex intima unione et substantiali communicatione corporis et animæ coalescentem. Atqui hoc, ut per se patet, explicari nequit, nisi anima vere informet materiam, et non solum illi assistat.

Probo Majorem. Nam tota species externa vivi corporis eam præ se fert accidentium, proprietatum atque activitatum complexionem, quæ nequeat efflorescere ex sola materia, neque ex sola anima, siquidem perit omnino illa, cum hæ invicem separantur: neque etiam ex anima quantumvis assistente, nam forma pure assistens, cum substantialiter intactam relinquat materiam, nequit ejusdem accidentia commutare, proprietatesque adeo diversas impertire.

Prob. 5.º Confirmari tapdem propositio ex eo potest, quod in homine certissimum est, atque omnino tenendum, ut suo loco demonstrabitur, principium vitæ esse formam substantialem *informantem* ac vivificantem corpus ejusdem. Jam vero eodem modo se habet principium primum vitæ in aliis quoque viventibus corporeis, eademque obit munera respectu materiæ propriæ, quemadmodum intuentibus patet. Ergo....

24. Si vera sunt hæc, facile perspicias, quòdnam sit ferendum iudicium de *Vitalismo*, in eo quod statuit circa naturam vitalis principii, nam principium ejusmodi secundum vitalistas non est actus corporis materiam vere informans et cum ea unam substantiam compositam conflans, sed se habet omnino instar formæ cujusdam pure assistentis.

Animismus etiam rejiciendus est, quatenus contendit principium vitæ vegetivæ esse spirituale et formaliter cognoscitivum, ita ut reapse cognoscat, et scite dirigat totam illam seriem operationum, quibus a primo germinis stadio evolvitur, ac præformatur organismus, et mox nutritur, et augetur, et jacturas reparat, malis medetur, ac deinde in alios ejusdem speciei organismos generatione sese ingeminat. Certum enim est solum in homine principium vegetationis esse entitative

Refutatur
Vitalismus et
Animismus,
prout a re-
centrationibus
docetur.

spirituale et intelligens, quemadmodum constat ex unitate et identitate principii vitalis in homine. Certum pariter est in ipso homine principium vegetationis non esse *formaliter* intelligens, seu non esse principium intelligendi quatenus est principium vegetationis, ideoque non exercere operationes vegetativas cognoscitivo modo, sed modo pure naturali et per potentias omnis cognitionis expertes. Sane si anima cuiusvis viventis opera vegetationis cognosceret, et exquisitissima arte dirigeret, necesse esset in qualibet planta animam agnoscere intellectualem longeque sapientiore omnibus Physiologis et Chemicis, qui post tot annorum labores ac naturæ patientissimas accuratissimasque observationes vix tandem potuerunt partem illius sapientiæ assequi, quam anima plantæ jam inde ab initio nullo partam studio possedisset, et in extruendo et conservando organismo explicasset. Præterea ipse homo si vegetativas operationes cognoscitivo modo perageret, posset profecto, in seipsum reflectendo, miram ejusmodi scientiam in animo suo deprehendere, sicut deprehendit in thesauris memoriæ reposita reliqua, quæ cognoscit, et intelligit; nec ad cognoscenda miracula et prodigia vitæ vegetativæ tanto conatu et studio consulere naturam debuisset, nec per tot sæcula caruisset ea cognitionum suppellectile, quam tandem assecutam se esse nostra hæc ætas gloriatur.

Non me latet, quid ad hæc respondeant Perrault et Georgius Stahl: confugiunt nempe vel ad habitum et assuetudinem, unde fiat, ut non attendamus ad ea ipsa, quæ intellectu et voluntate reapse operamur; vel ad cognitionem solummodo internam et confusam, quam anima habeat organicarum functionum, quas regit, ideoque careat conscientia actu vegetativorum, qua certe non careret, inquirunt, si externam et claram notitiam haberet. Huc etiam spectat λόγος et λογισμός quos in hac re probe distinguendos esse notat Stahl. «Ego, inquit, distinguendum esse arbitror, inter λόγον et λογισμὸν, intellectum simplicem et simpliciorum, inprimis autem subtilissimorum, et ratiocinationem atque comparisonem plurium, et insuper quidem per crassissimas circumstantias sensibiles, visibiles atque tangibiles notorum. Quandoquidem animum advertentibus manifestum est, quod tam in ratiocinationem

Filicia
animistarum
preclusa.

distinctam, quam imprimis et absolutissime quidem in memoriā, nihil usquam cadat, nisi solæ res crasso quodam modo figurabiles; cum ex adverso nimio plures res cadant in verum intellectum, non solum agnoscentem, sed vere dignoscentem, immo specificè definientem, et hoc tum sine ulla vulgaris acceptionis ratiocinatione, tum sine omni speciali sive concursu, sive posthac successu memoriæ» (1), Contendit ergo Stahlus ideo conscios nos non esse operationum vegetativarum, quia earum anima solum habet λογόν seu intellectum simplicem, quasi rerum simpliciorum et subtilissimarum, quandoquidem conscientia et memoria nunquam inest nobis nisi λογισμὸν seu ratiocinationum de rebus, quæ per crassissimas circumstantias, sensibiles, visibiles atque tangibiles noscuntur, vel sunt crasso quodam modo figurabiles.

Verum nemo non videt ejusmodi responsiones nugatorias esse. Certe passim videmus peritos artifices et sapientes artem vel scientiam, quam in habitu callent, exercere quasi nihil considerantes; sed iidem plane scimus, nullum esse inter hos artifices et sapientes viros, qui si velit, et serio conetur in se reflectere, nequeat reddere rationem eorum, quæ tam bene novit. Præterea ad refricandam memoriā excitandamque attentionem et conscientiam, saltem confusam, eorum quæ scimus et intelligimus, quid, quæso, refert, sitne illa notitia clara et externa, an interna et obscurior? Quoties cogitamus de internis nec parum obscuris phenomenon, quæ intra conscientiam accidunt, quorum sæpe existentiam certissime sentimus, quamquam nesciamus naturam definire? Cur ergo sola phenomena vegetationis, si ea intelligimus re vera, immo et sapientissima arte moderamur, conscientiam nostram penitus effugium? Falsum denique est et inane, quod addit Stahl, nos ratiocinationum dumtaxat circa res crassiores conscientiam ac memoriā retinere. Innumeri sunt intellectus simplices simplicissimarumque rerum rationes et cogitationes, quas, cum volumus, revocamus in mentem. Omninoque ex natura et conditione rerum illarum, quas postquam semel cognovimus, iterum recordamur, hoc arbitror principium statui posse, omnem cognitionem per se

(1) Stahl, de scopo et fine corporis, pag. 209.

loquendo talem esse, cujus memoria vel conscientia possit haberi: quare si haud raro eorum, quæ cognovimus, obliviscimur, id fieri per accidens, et ex aliquo externo impedimento. Absurdum ergo et prorsus incredibile videri debet, quod, si anima nostra prudens et sciens opera vitæ vegetativæ perficiat, numquam possit tam præclare scientiæ notitiâ assequi (1).

Anima est principium formale

et activum.

Verus modus unionis animæ cum corpore indicatur, falsus sugillatur.

25. COROLLARIUM. Quæ cum ita sint, anima est principium quo formale respectu viventis, quia nempe est actus et forma illud constituens in ratione viventis; et est etiam principium quo effectivum vitalium operationum; corpus vero vivens integrum seu coalescens ex anima et corpore organico est principium quod vitalium omnium phenomenorum. Quod si principium primum vitæ vel anima est forma corporis organici, debet uniri cum eo, sicut unitur forma substantialis cum materia: qua de re fuse disputatum est in *Cosmologia* (2). Si autem vera sunt, quæ ibi tradidimus, vera nequit esse illorum doctrina, qui tum materiam tum animam volunt esse substantias completas in ratione substantiæ, et incompletas solummodo in ratione naturæ, quæ proinde quantumvis remaneant semper duæ substantiæ, unam tamen constituent naturam seu principium sive vegetationis sive sensationis (3). Verum quia doctrina hæc satis refutata

(1) Cfr. de his cl. P. Albertus Farges, op. cit. pag. 52 seqq.

(2) *Cosmolog.*, num. 161, pag. 619 seqq.

(3) Vide cl. P. Palmieri, *Anthropolog.*, thes. III, pag. 301, ubi hæc habentur: «Nimirum corpus et anima non uniuntur solum unione dynamica per collationem quædam virium, sed uniuntur unitate naturæ et suppositi, eo quod uniuntur tamquam partes per se incomplete totius vegetantis et sentientis, ad invicem naturaliter ordinate, et una alteri per se subordinata, quorum una est essentialiter pars, se mutuo perficientes, immediate concurrentes ad actum, qui simplex cum sit ab utroque dependet, et in utroque est, in altero tamquam subiecto informationis, in altero tamquam organo conjuncto, quocum elicitur; manet scilicet ea operatio in anima quatenus est corporata». Cfr. Tongiorgi, *Psycholog.*, num. 162, 167 seqq. Et hoc demum pacto scribit præclarus auctor haberi unam naturam et unum per se. Quomodo autem id fieri vel intelligi possit, declaratum non reperio.

manet ex disputatis in *Ontologia* (1), nova hic refutatione non eget.

§ II.—QUOTUPLIX SIT ANIMA VEL PRINCIPIUM VITÆ.

26. Jam primum principium vitæ seu anima solet dividi communiter in vegetativam, sensitivam et intellectivam: quæ divisio, ut patet, non est facta in membra immediata. Facile tamen fit divisio in membra immediata, si anima prius dividatur in pure vegetativam et non pure vegetativam; et non pure vegetativa mox subdividatur in sensitivam vel cognoscitivam materialiter et intellectivam vel cognoscitivam immaterialiter. Sed quoniam nulla est anima sensitiva, quæ non sit simul vegetativa, ut nunc supponimus, et postea probabimus agentes de unitate animæ in singulis viventibus, et similiter nulla est anima intellectiva, quæ non sit simul sensitiva et vegetativa; vulgaris illa divisio animæ, ut realis sit et secundum leges logicas in membra realiter distincta fiat, ita intelligi debet, ut æquivalet huic alteri divisioni animæ in pure vegetativam, vegetativam et sensitivam tantum, et vegetativam ac sensitivam simul et intellectivam vel rationalem (2). Anima pure vegetativa est principium nutritionis vel vegetationis, et constituit plantam, nempe corpus organicam potens nutrirî; anima sensitiva est principium sensationis, et constituit animal, id est corpus potens sentire seu cognoscere materialiter; anima demum rationalis est principium intellectus seu cognitionis spiritualis, et constituit hominem vel compositum corporeum intelligentia præditum. Sufficiens et rectitudo hujus trimembris divisionis varie solet ab Auctoribus explicari. Nobis placet modus, quo rem P. Antonius Rubius declarat: «Anima, inquit, ex sua propria ratione habet esse principium internum, ac radicale vitalis operationis. Sed tribus tantum modis universalibus est principium omnium operationum vitalium. Ergo tria tantum distingui debent animarum genera. Majorem probo; nam primo modo, conditione quidem inferiori est principium internum vitalis

Anima vegetativa, sensitiva et intellectiva.

cujus divisionis sufficientia probatur.

(1) *Ontolog.*, num. 282-286, pag. 823 seqq.

(2) Cfr. Suarez, *de Anim.* lib. 1, cap. 6, num. 13, 14.

operationis, per modum naturæ ad multiplicandam, conservandam, et augendam vitam per se ordinatum; in his enim tribus operationibus, videlicet generatione sibi similis, per quam multiplicantur viventia, nutritione, per quam conservantur in eadem vita accepta per generationem, et augmentatione, per quam augentur, evidens est operari animam sine cogitatione, et ideo modo simili, quo operantur cæteræ formæ ac res naturales inferiores, quamvis aliquo modo altiori, quia vitali. Anima igitur in communi, quæ hoc modo infimo est principium radicale et internum vitalium operationum, constituit primum genus, ad quod pertinent omnes species animæ: a quibus hoc modo procedunt operationes vitales. Secundum genus constituit anima in communi considerata, in quantum est principium radicale atque internum operationis vitalis per modum cognitionis imperfectæ, hoc est, sensitivæ vel cognitionem sensitivam consequentis, ut comprehendatur operatio appetitus sensitivi ab eadem anima procedens, atque etiam motus progressivus, qui media eadem cognitione et appetitu sensitivo fit. Tertium genus constituit anima, quæ est principium vitalis operationis per modum perfectæ cognitionis, non elicite per organum corporeum, nec per potentiam in eo existentem, sed immediate ab eadem anima, et hæc est sola anima rationalis. Hunc fere modum sufficientiæ atulit D. Thom. 1. p. q. 78. art. 1. explicans eas per diversos modos operandi animæ secundum majorem vel minorem elevationem a rebus naturalibus non viventibus, quod idem fere est, et pariter alii modi ab aliis adducti ad eundem posunt facile referri, sed quia clarior, atque distinctior, et ideo facilius est hic noster, eas omitemus (1).

Dices 1.º Divisionem istam mancam esse, quia omittit animam appetitivam et locomotivam. **Respond. neg.** assertum et rationem additam. Nulla enim est anima pure appetitiva vel loco-motiva, sed omnis anima cognoscitiva est etiam appetitiva, quia cognitionem naturaliter sequitur appetitio eorum, quæ bona cognoscuntur; itemque anima

(1) Rubius. *de Anim.*, lib. 2, cap. 3, tract. *de pluralit. anim.* quest. 1, num. 10 seqq.

cognoscitiva loco-motiva etiam potentia plus minus gaudet ad hoc, ut vivens se moveat ad quærenda bona et fugienda mala, quæ cognitioni proponuntur. Quare potentiæ quidem appetitiva et loco-motiva diversæ sunt a cognoscitiva, sive materiali sive spirituali; non tamen necesse est animas multiplicare secundum illas (1).

Quod si quis objiciat non omnia animalia habere motum progressivum de loco in locum; ideoque non omnem animam sensitivam potentia loco-motiva præditam esse; respondebo, quamvis id concederetur, nullatenus sequi, quod debeat genus animæ locomotivum distinctum constituit: sufficit enim animam sensitivam in perfectiorem, quæ prædicta facultate gaudet, et in imperfectiorem, quæ caret illa, subdividere. Itaque recta est trimembris divisio et satis accommodata (2).

Dices 2.º Gradus viventium vel animatorum, ut superius retulimus, quatuor solent distingui, nempe vegetativus, sensitivus, loco-motivus et intellectivus. Atqui vivens vel animatum constituitur per animam. Ergo tot distinguenda sunt genera animarum, quot gradus animatorum. — **Respond. neg.** conseq.; quia non est necesse tot distinguere genera animarum, quot distinguuntur gradus animatorum vel viventium. Ex diverso enim capite petitur distinctio animarum et distinctio graduum vitæ ab auctoribus: distinctio animarum videlicet petitur ex diversitate principii primi et radicalis vitalium operationum, quæ diversitas, ut modo explicuimus, ad tria suprema genera revocatur. At vero distinctio graduum vitæ desumitur ex diversitate potentiæ vitalium, quæ per diversas operationes in aliis et aliis subjectis animatis manifestantur. Jam vero quatuor sunt omnino manifestationes vitæ, quæ in diversis subjectis reperiuntur; in aliis enim sola cernitur vegetatio, ut in plantis; in aliis vegetatio cum sensatione sine motu saltem progressivo, quamvis adsit motus aliquis vitalis contractionis et dilatationis, ut in imperfectioribus quibusdam animalibus; in perfectioribus autem cum

Cur gradus vite sint quatuor, cum res animatae sint genera animarum.

(1) Fuse de his P. Suarez, loc. cit. cap. 7.

(2) Vide S. Thom. 1 p. quest. 78, art. 1; quest. *de Anim.* art. 13; opusc. *de Potentiis anim.*, cap. 13; Suarez, loc. cit., num. 11, cap. 7.

vegetatione ac sensatione reperitur motus localis progressivus, qui tam perspicuum est signum et indicium vitæ, ut vel ex eo solo passim viventia a non viventibus secernamus; denique in aliis præterea patet intellectio. Ergo sicut in homine, non ex eo quod omnes gradus vitæ in illo manifestantur, licet ponere plures animas; ita etiam *non necesse est* tot genera animæ distinguere, quot vulgo distinguere solemus gradus viventium. Dixi *non necesse esse*, quia fateor *possisse* etiam aliter institui has divisiones, ut genera gradusque animarum gradibus vitæ adamussim responderent. At quod aliter institui *possent* istæ divisiones, non est ratio rejiciendi aristotelicam hanc et communi Scholasticorum auctoritate venerandam. Verum satis de his: qui plura volet, adeat veteres Doctores (1).

III.—SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

27. Adversus primam propositionem objic. 1.º Substantia non est, quod non subsistit. Atqui anima non subsistit. Ergo... Prob. Min. Quod est incompletum subsistere nequit. Sed anima est incompleta. Ergo non subsistit.

Resp. *dist.* Major.: substantia non est id, quod non subsistit, sive in se constituendo nempe aliquid completum in sua specie, sive saltem in alio, quatenus cum eo unitur ad constituendum unum *esse* specificum completum, *conc.*; quod non subsistit quidem in se, subsistit tamen in alio, cum quo unum *esse* specificum constituit, *subdist.*: non est substantia completa, *conc.*, non est substantia incompleta, *neg.*

Et *contradist.* Minor., *neg. conseq.*

Probationem Minoris pariter *dist.* Quod est completum, subsistere nequit neque tamquam actus illius, cum quo unum *esse* specificum completum constituit, *neg.*; subsistere nequit extra illud, *subdist.*: si sit spirituale seu independens a materia in existendo, *neg.*; si non sit spirituale, *conc.*

(1) Vide nominatim Suarez (loc. cit. cap. 4, 5, 6, 7, ubi plenissime omnia). Vide etiam Rubium (loc. cit.), Conimbricens. (*de Anim.* lib. 2, cap. 3, quest. 1.^a et 2.^a), Complutenses (disp. 4), Mauri (*Quæstion. philos.*, lib. 4, quest. 24), Joann. a S. Thom. (*de Anim.* quest. 1, art. 4).

Et *Concessa* Minori, *dist.* pariter conseq.: id est, non complete subsistit instar suppositi separati et independentis ab alio, *conc.*; id est nullo modo subsistit neque tamquam pars unita alteri ad constituendum unum *esse* specificum completum, *neg.* Solutio patet ex iis, quæ fuse alias tractata sunt (1). Nimirum bifariam potest dici aliquid subsistere, complete et incomplete: complete subsistit integra et incompleta substantia, incomplete autem subsistunt partes substantiæ, quæ natura sua ordinantur ad unam substantiam vel unum *esse* specificum constituendum. Et quidquid alterutro modo vere subsistit, substantialis entitas est, non vero accidens.

Objic. 2.º Anima nec est genus nec species nec individuum prædicamenti substantiæ. Ergo substantia non est.

Resp. *conc.*, ant., *neg.* conseq. vel *dist.*: non est substantia completa, *conc.*; incompleta, *neg.* In prædicamento enim directe solum ponuntur ea, quæ totum aliquid ac completum exhibent; ea vero, quæ concurrunt ad totum ejusmodi conflandum, reponi dicuntur in prædicamento vel indirecte vel reductive, sicut in *Ontologia* docuimus (2). Jam vero cum anima non sit completa substantia, sed pars substantiæ completæ, nihil mirum quod non sit in prædicamento substantiæ, sive tamquam genus quoddam ejusdem, sive tamquam species vel individuum. Est tamen in eodem prædicamento tamquam pars generis, speciei vel individui respectu corporis animati generatim, vel corporis animati certæ alicujus speciei, vel corporis hujus individui animati (3).

Objic. 3.º Complexio et harmonia temperiesque qualitatum requiritur in corpore vivente ad functiones vitales eliciendas, eaque perturbata, hæ quoque turbantur, aut etiam cessant omnino. Ergo in illa reponenda esse videtur anima.

Resp. *dist.* ant. complexio illa et justa temperies requiruntur, tamquam dispositio passiva, ut anima possit corpus

(1) Vide *Ontolog.* num. 277, 278, pag. 804, 805, 810 seqq., et num. 302, pag. 883; *Cosmolog.* num. 155, pag. 589 seqq., num. 159, Objic. 3.º *Cfr.* num. 161.

(2) *Ontolog.* num. 271, pag. 787.

(3) *Cfr.* Cardin. Tolet., lib. 2.º *de Anim.*, quest. 1. ad 4.um apud quem plura.

informare, *conc.*; tamquam principium formale, unde vitalis activitas manat, *neg.* (1).

Fundamentum autem levissimum, quo Galenus nitebatur, vide, si lubet, dissolutum apud S. Thomam (2).

28. **Adversus secundam propositionem, objic. 1.º** Anima movet corpus: et quidem ita movet, ut non sit ipsa immobilis, sed simul ipsa quoque moveatur. Sed omne movens motum est corpus, nam simplex et indivisibile dicitur non posse moveri (3). Ergo anima est corpus. Major probatur: α) quia nemo dat, quod non habet. Ergo neque anima movere potest, nisi ipsa in se motum habeat, seu moveatur. β) Quia movens quod non movetur, gignit motum sempiternum et uniformem, ut habetur apud Aristotelem (4). Anima autem non gignit ejusmodi motum in corpore (5).

Resp. conc. 1.^{am} partem, Majoris; 2.^{am} partem *disting.*: ita ut anima *per se* moveatur, *neg.*; per accidens, *conc. Dist.* Minor. Omne movens, quod per se movetur, est corpus, *trans.*; quod per accidens movetur, *neg.*, et *neg. conseq.*

Ad probationem. α) Majoris *dist.* ant. Nemo dat quod nullo modo habet, sive formaliter, sive saltem virtualiter, *conc.*;

(1) Vide Conimbric. 2.^a de Anim., cap., 1, quæst. 1, art. 2, arg. 2.^a, et art. 7, ad 2.^{am}

(2) S. Thom., lib. 2.º Contr. Gent., cap. 63 initio et fin.

(3) Doctrina hæc respicit celebrem illam controversiam, utrum *indivisibile* possit *per se* moveri, an vero omne quod *per se* movetur, debeat esse corpus vel extensum. In qua controversia sermo erat de *indivisibili* in genere quantitatis, non vero de *indivisibili* extra genus quantitatis, quale est v. g. angelus. Neque dubium erat, num *indivisibile* ipsum quantitativum, v. g. punctum, linea etc., ad motum continui, in quo est, videlicet *per accidens*, moveri possit: sed solum disputabatur, utrum *indivisibile* hujusmodi, si separatim existeret, atque adeo *per se*, moveri posset. In qua questione communior scriptorum sententia negativè respondebat cum Aristotele (*Physicor.* lib. 6, cap. 10, text. 86 seqq. Cfr. *ibid.* Toletus et alii interpretes). affirmantibus aliis cum Scoto. Qua de re videri possunt Conimbricenses (*Physicor.* lib. 6, cap. 10, quæst. unica. Cfr. alii auctores veteres). Verum hæc innuisse sufficiat ad plenam difficultatis intelligentiam.

(4) 8.^a *Physicor.* text. 45 seqq.

(5) Vide S. Thomam, 1 p. quæst. 75, art. 1, arg. 1.^a

quod non habet formaliter præcise, *neg.* Ad probationem. β) pariter *dist.* Major. Omne movens, quod per se quidem non movetur, moveri autem potest per accidens, *neg.* Omne movens quod tum per se tum per accidens est immobile, gignit motum sempiternum et uniformem, *subdisting.*, si necessario agat, *conc.*; si libere, *neg.*

Noto imprimis ex eo solum, quod anima moveat corpus, perperam colligi ipsam quoque debere moveri; non enim generatim et absolute verum est, omne id quod movet alterum, moveri, ut patet in Deo, rerum omnium motore prorsus immobili. Nec te moveat proloquium illud, secundum quod *nemo dat, quod non habet*: ad dandum quippe aliquid, non est necesse illud formaliter habere, sed sufficit pollere virtute illud efficiendi. Nihilominus concedimus animam non esse movens immobile, sed sic movere, ut moveatur, non quidem per se, sed per accidens: quia corpus mutatur secundum locum, mutato autem corpore, mutatur et id quod in corpore existit, per accidens, scilicet anima (1). Moventium enim triplex existit genus, unum quod nec per se nec per accidens seu ratione alterius sibi conjuncti movetur, sed semper manet penitus immobile: tale est Deus: alterum genus est, quod per se etiam movetur, et ejusmodi est corpus; tertium denique, quod per se quidem non movetur, movetur vero per accidens, ut anima. Unde etiam minime sequitur fore, ut anima gignat motum uniformem ac perpetuum, talem enim motum edere esset proprium solius entis sub quacumque ratione immobilis, non autem eorum quæ per accidens moventur. Immo neque movens penitus immobile gignit motum sempiternum et uniformem, si libere agat. Cum enim nec periciatur creando, nec ulla gaudeat necessitate creandi; sicut potuit abstinere a creando, ita non creavit ab æterno, et creare potest infinitam rerum varietatem (2).

Objic. 2.º «Omnis cognitio fit per aliquam similitudinem. Non potest autem esse similitudo corporis ad rem incorpoream. Si igitur anima non esset corporea, non posset

(1) Cfr. *Cosmolog.*, num. 300, pag. 1060.

(2) Vide S. Th., 1 p. quæst. 75, art. 1, ad 1.^{am}

cognoscere res corporeas» (1). Ergo saltem anima, quæ est principium operationum cognoscivarum, corporea esse debet.

Resp. *dist.* Major. Per aliquam similitudinem entitativam, physicam et materialem, *neg.*; per similitudinem intentionalem, *conc.* *Contradist.* Minor., et *neg.* conseq.

Difficultas hæc probare contendit, non animam generatim omnem, sed animam cognoscitivam esse corpus. Verum absurdissimum assumit principium, requirens similitudinem animæ secundum ipsum *esse* cum corpore, quod cognoscit. Unde sequeretur, si unius tantum corporis habet speciem ac naturam, illa dumtaxat corpora, quæ sint ejusdem speciei, posse percipere, quod experientiæ repugnat: vel, quoniam plura specificè diversa, tum substantias tum accidentia cognoscit, ipsam quoque simul esse substantiam et accidens, immo et monstrum quoddam ex pluribus specificè diversis coalescens, ut absurdissime docuit Empedocles (2). Itaque non est anima *actu* et quoad rem ipsam similis corporibus, quæ cognoscere potest, sed potentia et representatione; cognoscendo enim omnia, fieri potest quodammodo omnia, nimirum intentionaliter ac per speciem et representationem eorum. Unde simile certe cognoscitur simili, vel cognitio fit per aliquam similitudinem cognoscentis ad cognitum; idque est principium commune peripateticorum, sed ab omnibus intelligitur de similitudine intentionali, nec alter intelligi potest. Immo similitudo materialis cum aliquo corpore secundum S. Thomam potius impedit illius perceptionem. Ex quo principio S. Doctor (3) cum Aristotele probat animam humanam, quoniam cognoscere potest omnia corpora, *denudatam* esse debere a natura omnis corporis, id est, incorpoream seu spirituales esse. Sed de his alibi fusius et enucleatius (4).

(1) Apud S. Thom., 1. p. quest. 75, art. 1, arg. 2.º

(2) Apud Aristot. et S. Thom., de *Anim.* lib. 1, lect. 12, super text. 75 seqq.

(3) Vide S. Th., 1. p. q. 75, a. 2; Opusc. de Ent. et essent. c. 5; quest. de anim. art. 14.

(4) Vide P. Sylvest. Mauri, lib. 4, quest. 20, ad 4.um

Objic. 3.º «Movenis ad motum oportet esse aliquem contactum. Contactus autem non est nisi corporum. Cum igitur anima moveat corpus, videtur quod anima sit corpus» (1).

Resp. *dist.* Major.: vel contactu quantitativo vel contactu virtutis, *conc.*, contactu præcise quantitativo, *neg.* Et *contradist.* Minore, *neg.* conseq.

Duplex est contactus, alter quantitativus, per quem extrema eorum, quæ tangi dicuntur, sunt simul: alter virtutis, per quem virtus alicujus est intime præsens alteri, vel actuat illud (2). Planum porro est ad ejusmodi contactum non requiri naturam ac rationem corporis. Sic ergo «anima, inquit, egregie Sylvester Maurus, licet non sit corpus, tangit corpus contactu virtutis perfectissime, in quantum tota anima secundum totam suam virtutem et essentiam est in corpore non solum penetrative, sed ut illud actuans. Ergo potest illud movere. Debet autem adverti, quod anima primo movet, quia est primum determinans motum, cum materia quæ est altera pars animalis, secundum se sit pure determinabilis: totum animal primo movetur, quia est subjectum primo receptivum motus: anima movetur per accidens, quia recipit motum, in quantum est in animali, quod primo movetur» (3).

Objic. 4.º Anima saltem vegetativa et sensitiva corporea dicuntur et materiales ex communi priscorum Philosophorum sententia. Ergo sunt corpus quoddam.

Resp. *neg.* conseq. Aliud enim est esse corpus et aliud esse corporeum ac materiale. Esse enim corpus significat habere corporis essentiam; esse vero corporeum et materiale est vel pertinere ad corpus, vel etiam dependere a materia. Et sic anima vegetativa et sensitiva, quamvis non sint materia nec corpus, pertinent tamen ad corpus ut formæ substantiales ejusdem, dependentque a materia tum in essendo tum in operando (4).

(1) Ap. S. Th., 1. p. quest. 75, art. 1, arg. 3.

(2) Vide *Cosmolog.* num. 255, pag. 958, 959.

(3) *Question. philos.*, lib. 4, quest. 20, ad 3.um. Ad confirmationem

(4) Cfr. S. Thom., 1. p. quest. 75, art. 1, ad 1.^{am}, 2.^{am} et 3.^{am}; item in argumentis et solutionibus articuli 5.ⁱ; et 1.º dist. 8, quest. 5, art. 2; Qq. disput., quest. de *spirit. creat.* art. 1; quest. de *Anim.* art. 6.